

PROBLEMY SŁOWOTWÓRCZE

Zuzanna Kalicka-Karpowicz

PROBLEMY SŁOWOTWÓRCZE

dotyczące rzeczowników i przymiotników
na podstawie materiału z internetowych
poradni językowych

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2022

Recenzenci
prof. dr hab. Urszula Kęsikowa
dr hab. Rafał Zarębski, prof. UŁ

Redaktor Wydawnictwa
Jolanta Stecewicz

Projekt okładki i stron tytułowych
Filip Sendal

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana
z funduszu Prorektora ds. Badań Naukowych Uniwersytetu Gdańskiego
w ramach konkursu na wyróżniające się prace doktorskie
oraz ze środków Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-404-9

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

*Pamięci Profesor
Ewy Rogowskiej-Cybulskiej*

Spis treści

Wstęp	13
Wykaz skrótów	17
Rozdział I	
Internetowe poradnictwo językowe w Polsce	19
1. Tradycyjne formy działalności kulturalnojęzykowej jako kontekst internetowego poradnictwa językowego	19
2. Działalność polskich internetowych poradni językowych	20
3. Inne strony internetowe zawierające informacje na temat poprawności językowej	22
Rozdział II	
Stan badań	25
1. Internetowe poradnictwo językowe	25
2. Poprawność słowotwórcza	28
2.1. Pojęcie normy językowej	30
2.2. Przedmiot słowotwórstwa normatywnego	32
2.3. Kryteria poprawności językowej (w tym słowotwórczej) w kontekście rozwoju polskiego językoznawstwa normatywnego	33
2.3.1. Ujęcie Witolda Doroszewskiego	33
2.3.2. Ujęcie Danuty Buttler, Haliny Kurkowskiej i Haliny Satkiewicz	35
2.3.3. Ujęcie Hanny Jadackiej	37
2.3.4. Konieczność aktualizacji kryteriów poprawności językowej	39
2.4. Tendencje rozwojowe w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny	41
2.5. Świadomość językowa	41
2.5.1. Wieloznaczność pojęcia „świadomość językowa”	41
2.5.2. Definicja terminu „świadomość językowa” przyjęta w teorii kultury języka polskiego	42

2.5.3. Świadomość językowa a świadomość lingwistyczna	44
2.6. Dziedziny językoznawstwa wpływające na słowotwórstwo normatywne	44
Rozdział III	
Podstawy materiałowo-teoretyczne	47
1. Dobór materiału	47
2. Podstawy teoretyczne	51
Rozdział IV	
Charakterystyka pytań korespondentów	61
1. Uwagi ogólne	61
2. Typy pytań o problemy słowotwórcze	61
2.1. Pytania o poprawność wskazanej formy derywatu	62
2.2. Prośby o wskazanie poprawnej formy z kilku potencjalnych	63
2.3. Pytania ogólne (o reguły, tendencje)	63
2.4. Prośby o utworzenie derywatu	64
2.5. Pytania o budowę słowotwórczą danej formacji	65
3. Elementy składowe pytań do internetowych poradni językowych	65
3.1. Derywaty stanowiące przedmiot porad, definicje oraz kontekst	67
3.2. Elementy charakteryzujące pytających oraz ich świadomość językową	70
3.2.1. Informacje o autorach pytań do internetowych poradni językowych	72
3.2.2. Źródła wiedzy o języku wykorzystywane przez korespondentów	75
3.2.3. Ocena współczesnej polszczyzny	80
3.2.4. Kryteria oceny poprawności derywatów brane pod uwagę przez korespondentów	84
4. Podsumowanie	87
Rozdział V	
Charakterystyka odpowiedzi	89
1. Uwagi ogólne	89
2. Język porad	98
2.1. Stosowana terminologia	98
2.2. Poprawność językowa odpowiedzi	100
3. Źródła przywoływane przez doradców językowych	100
4. Rozpoznawane najważniejsze tendencje rozwojowe polszczyzny	106
5. Odniesienia do poziomów normy w słowotwórstwie	108
6. Najczęściej przywoływane kryteria oceny derywatów	109
7. Słabości poradnictwa internetowego	116
7.1. Problemy ze słownictwem specjalistycznym	117

7.2. Nieaktualność porad dostępnych w Internecie	119
7.3. Błędy merytoryczne	120
8. Podsumowanie	120
Rozdział VI	
Omówienie derywatów – rzeczowniki	123
1. Charakterystyka ogólna	123
2. Derywaty odrzeczownikowe	123
2.1. Derywaty modyfikacyjne	123
2.1.1. Nazwy żeńskie od męskich oraz męskie od żeńskich	124
2.1.2. Nazwy deminutywne	152
2.1.3. Nazwy ekspresywne	156
2.1.4. Nazwy istot młodych	160
2.1.5. Nazwy augmentatywne (zgrubienia)	161
2.2. Derywaty mutacyjne	162
2.2.1. Nazwy subiektów przy niewyrażonym predykacie	163
2.2.2. Nazwy miejsc	222
2.2.3. Nazwy abstrakcyjnych cech, czynności i stanów	228
2.2.4. Nazwy imprez	232
2.2.5. Nazwy obiektów i rezultatów przy niewyrażonym predykacie	235
2.2.6. Nazwy zjawisk charakteryzowanych przez relację do przedmiotu	237
2.2.7. Nazwy środków czynności	238
2.2.8. Nazwy temporalne	240
2.2.9. Derywaty mutacyjne prefiksalne	241
3. Derywaty odczasownikowe	242
3.1. Derywaty transpozycyjne (nazwy czynności, procesów i stanów)	243
3.1.1. Trudności w obrębie tematu słowotwórczego	245
3.1.2. Trudności związane z wyborem formantu	247
3.1.3. Ucięcie cząstki <i>się</i>	253
3.2. Derywaty mutacyjne	254
3.2.1. Nazwy subiektów czynności, procesów i stanów	254
3.2.2. Nazwy środków czynności	259
3.2.3. Nazwy obiektów czynności	260
3.2.4. Nazwy miejsc	260
3.2.5. Nazwy wytworów czynności i procesów	261
3.2.6. Nazwy sposobowe	262
3.2.7. Nazwy temporalne	262
4. Derywaty odprzymiotnikowe	264
4.1. Nazwy abstrakcyjnych cech (nomina essendi)	264
4.2. Nazwy nosicieli cech	268

5. Derywaty od wyrażen przyimkowych	270
6. Złożenia	272
6.1. Złożenia bezafiksalne	274
6.1.1. Złożenia bezafiksalne z redukcją podstawy	275
6.1.2. Bezafiksalne złożenia jednostronnie motywowane i quasi-złożenia	278
6.1.3. Złożenia bezafiksalne bez redukcji podstawy	281
6.2. Złożenia afiksalne	282
6.2.1. Formacje interfiksalne	282
6.2.2. Formacje interfiksально-paradygmatyczne	291
6.2.3. Formacje interfiksально-sufiksalne	292
6.2.4. Złożenia tworzone za pomocą sufiksu – z pierwszym członem liczebnikowym	292
6.3. Wybór między formą interfiksальną a bezafiksальną	293
7. Podsumowanie	296
Rozdział VII	
Omówienie derywatów – przymiotniki	299
1. Charakterystyka ogólna	299
2. Derywaty odrzeczownikowe	299
2.1. Przymiotniki relacyjne	301
2.1.1. Przymiotniki od nazw geograficznych	303
2.1.2. Przymiotniki dzierżawcze	305
2.1.3. Zagadnienia dotyczące sufiksów	308
2.1.4. Neologizmy z sufiksem -owy	309
2.1.5. Przymiotniki z formantem paradygmatycznym	310
2.1.6. Przymiotniki od rzeczowników nieodmiennych	311
2.1.7. Problemy ortograficzne	312
2.2. Przymiotniki jakościowe	312
3. Derywaty odczasownikowe	314
3.1. Przymiotniki predyspozycyjne	315
3.2. Przymiotniki niepredyspozycyjne	317
4. Derywaty odprzymiotnikowe	320
4.1. Derywaty negacyjne	320
4.2. Derywaty gradacyjne	323
4.3. Derywaty ekspresywne	325
4.4. Inne derywaty odprzymiotnikowe	326
5. Derywaty od wyrażen przyimkowych	327
6. Derywaty odprzysłówkowe	329
7. Złożenia	330
7.1. Złożenia liczebnikowo-rzeczownikowe	331

7.2. Złożenia przymiotnikowo-rzeczownikowe	334
7.3. Złożenia przymiotnikowo-przymiotnikowe	336
7.4. Złożenia rzeczownikowo-rzeczownikowe	337
7.5. Złożenia przysłówkowo-czasownikowe	340
7.6. Inne przymiotniki złożone	340
8. Podsumowanie	341
Wnioski	343
Bibliografia	351
Wykaz tabel	369
Summary	
Word-formation problems concerning nouns and adjectives based on the material from Polish language counseling websites	371